voelt de grenslijn tusschen het heilige en onheilige ook in de kunst, vanzelf in zijn eigen hart. Hij eerbiedigt die grens, en roept anderen tot eerbiediging van die grens op, en voor hem ligt het mysterie dat ook de kunst zal moeten imponeeren, niet in de zedewet, maar in het Koningschap van den Christus, dat zich vanzelf over beide terreinen èn over het Zedelijke èn over het schoone in de Kunst uitstrekt.

„De strik is gebroken".

> Onze ziele is ontkomen, als een vogel uit den strik der vogelvangers; de strik is gebroken, en wij zijn ontkomen.
> Psalm 124 : 7.

Er is tweeërlei bekeering.

De ééne grijpt plaats, zoo wie niet geloofde en nog nimmer de nabijheid van den Heere onzen God had gekend, voor het eerst tot zijn God nadert, zich in zijn verlorenheid nederbuigt, verzoening indrinkt, en dankzegt en aanbidt.

Heel anders daarentegen is de tweede soort bekeering, waarvan Gods Woord nochtans gedurig gewaagt. Dan toch geldt het een geloovige, die reeds nabij zijn God geweest was, maar die sinds weer afviel en verdoolde, en nu op zijn boozen weg terugkomt en terugkeert tot den Heilige. Dit kan slaan op den enkelen persoon, maar ook op een heel volk, en dit laatste vindt ge veelal in de profetieën. Israël *was* Gods volk. Van Jehovah verviel het tot de afgoden. En als het dan ten leste onder de grimmigheid van Gods toorn bezweek, wilde het weer terug. En al was dit bij de meesten slechts schijn, toch was er nog altijd een overblijfsel, dat in oprechtheid der vaderen God weer zocht, en van dezen heet 't dan, *dat zij zich bekeerden*.

Brengt ge dit nu over op de enkele personen, dan spreekt de oproeping tot bekeering in dezen tweeden zin niet de ongeloovigen toe, maar juist hen, die de ure dat ze geloofden, gekend hebben, maar sinds vielen in den strik en in dien strik vastgeklemd zaten.

Omdat een geloovige uitglijdt en afvalt, daarom laat God hem niet los, en mogen dus ook wij hem niet loslaten. *Ver*vallen kan wat echt geloof was toch nooit. Maar wel kan het geloof verdonkerd worden, en wel kan achter die verdonkering van het geloof een val in zonde schuilen. En dan kan het zonder bekeering niet terecht komen, en roept de Heere hem, als ware hij een ongeloovige geworden, toe: „Indien gij u bekeeren zult, bekeer u tot Mij." Of toch zulken zich al met boete en berouw bij Gods volk aansluit, baat niet. Dat ware een zich tot menschen bekeeren, en wat 't zijn en blijven moet is, dat de afgedoolde zich bekeert tot dien God, dien hij door zijn afval gehoond heeft. Zelfs moet die tweede bekeering nog dieper gaan en nog inniger wezen, dan de eerste bekeering van de wereld tot den Heilige. Immers wie na zijn toebrenging weer afdoolde, heeft een Liefde beleedigd, die hij vóór zijn eerste bekeering niet gekend had, maar nu wel kende, en hierin dat hij toen toch van zijn God afviel, lag het smarte aandoen aan den Heiligen Geest.

Op tweeërlei, geheel verschillende wijze kan dit toegaan.

Het kan zijn, dat ge niet in ergerlijke zonde uitglijdt, ja zelfs een braaf burger blijft, maar dat ge uw geloof door twijfelzucht uiteenwrikt en tegen Gods Liefde zondigt door toe te geven aan geloof-vernietigende denkbeelden. Maar het kan ook zijn dat ge wel den twijfel uitbant, doch niet voor bedekte zonden terugdeinst, en zoo tegen de Heiligheid van uw God ingaat en u zelf verderft.

De één glijdt af in zijn hoofd, de ander in zijn hart, en zoo dit niet gestuit wordt, worden beiden met verlies van het leven bedreigd. Met hoofd èn hart zult ge uw God toebehooren, met hart èn hoofd zult ge achter uw Heiland aangaan. De twijfelaar is niet beter dan de uitspatter. Bij *beide* moet het tot bekeering en terugkeer komen. Noch de wijsheid noch de lust der wereld mag u verleiden. Ge hoort uw God toe, en alleen uit Hem zal èn uw wijsheid èn de lust uws levens zijn. Wie zich afscheidt en afdoolt, 't zij met zijn hoofd, 't zij met zijn hart, is Gode een gruwel.

Nu bezigt de H. Schrift hier telkens en telkens weer het beeld van *den strik*, een sprekend beeld dat bij psalmist en profeten gedurig terug keert.

Er is een strikken*legger*, en een strikken*werper*, en altoos werkt daarin een demonische macht. Wordt u een strik gezet, gesteld of gelegd, dan is de bedoeling dat gij er zelf in zult vliegen. En blijkt het, dat ge den strik niet in wildet, dan overvalt de demonische macht u van buiten, en werpt u den strik over uw hoofd en tracht u den hals dicht te snoeren. Twee geheel uiteenloopende gevallen, die ge niet verwarren zult.

In het eerste geval is het de strik van den vogelvanger, die als beeld dient. De vogelvanger toch verbergt zijn strik in de takken, liefst op de hoogte waar de vogel dien hij wil vangen, zich meest ophoudt. In dien strik legt hij dan het lokaas, dat hij wederom uitkiest naar de smaak van den vogel, dien hij wil dat er in zal vliegen. En dan wacht hij, of de vogel dien hij zoekt, op het lokaas afkomt, er in bijt en een kind des doods is. Althans, tenzij er een vogelvriend langs den weg komt, den vogel in zijn doodsangst in de strik fladderen ziet, er naar toeloopt, er bij klimt, en den strik breekt.

Op den mensch overgebracht beduidt dit alzoo, dat satan, die ons kent, voor ons een strik spant, die aangelegd is op de eigenaardige, zondige neiging in ons hart; in dien strik een lokaas legt, waarop ons zondig hart fel is; zoodra we ons door dit lokaas verschalken lieten, toeloopt om ons in geestelijken zin den nek om te draaien; en dat we dan weg en verloren zijn, tenzij ter goeder ure onze God toeschiet, den strik breekt, en ons weer vrij vliegen laat.

Dit nu is het wat de psalmist uitjubelt, als hij zegt: „De Heere zij geloofd, die mij in hun tanden niet heeft overgegeven tot een roof. Mijn ziel is ontkomen, als een vogel uit den strik des vogelvangers. De strik is gebroken en ik ben ontkomen!"

Over het strikken*werpen*, zij hier nu gezwegen. Het gaat hier uitsluitend om den strikken*zetter*. Tegen den strikkenwerper staan we veelal machteloos, en tegen hem is ons geen ander redmiddel geboden, dan de paden te mijden waar hij zich ophoudt en op ons loert, en zoo hij ons nadert, te vluchten in het hoog Vertrek bij onzen God. Maar als satan ons een strik *zet*, staat het veel gevaarlijker. *Dan toch moet ge er zelf invliegen*. Listig is die strik dan in de takken en bladeren van uw leven verborgen. Ge ziet hem niet. En al wat ge ziet is de lijsterbes, die er boven op ligt. Die lijsterbes mint ge. Ze trekt u aan. Het is een lokaas, dat juist in verband met de neiging in uw zondig hart, daar is uitgestald. En als ge niet op uw hoede zijt, en op die lijsterbes afvliegt en er in bijt, dan is het uit met u, dan knipt de strik toe, en ge zijt de gevangene van satan.

Er zou dan ook geen uitkomst voor u zijn, zoo niet uw God toeschoot, zich in zijn liefde over u ontfermde, en eer satan u in den strik grijpen komt, *den strik voor u brak*, en zoo maakte dat gij weer kondt ontsnappen, om vrij op de vleugelen des geloofs u weer jubelend en juichend te verheffen in het luchtruim, al zingend en roepend: „Mijn ziel is ontkomen, als een vogel uit den strik der vogelvangers. De strik is gebroken, en ik ben ontkomen."

Ge voelt hieraan hoe treffend de beeldspraak is: Ge stondt in het geloof, en dat geloof had u vrij gemaakt, zoodat ge als een vogel in het luchtruim, zoo met uw ziel in de sfeer des eeuwigen levens kondt zweven. Toen trof het lokaas uw oog. Ge schoot er op af. Ge beet er in, en zat gevangen. Ge waart als een kind des doods. En toen is uw God u op uw smeeking in den nood te hulp gekomen, en eer satan u geestelijk vernielen kon, brak Hij den strik, liet Hij u weer vrij uitvliegen, en nu roemt ge in uw vrijmaking en looft en dankt uw Redder, kwinkeleerend en jubelend als een leeuwerik die uit den strik ontkwam.

Toch is er één verschil tusschen den vogel in den strik en den eens geloovige die afdoolde. Dit namelijk, dat bij den vogel alles als in een oogwenk toegaat, terwijl het bij den afvallige zich kan uitstrekken over vele jaren.

Nu nog loopen er rond, die, in het geloof opgevoed, straks hun geloof verzaakten of in dieper zonde vervielen, en daarin soms lange jaren volhard hebben. Die niet alleen in den strik invlogen, *maar er in zitten bleven*, en half bedwelmd nauwelijks moeite doen om er uit te komen. Afgevallenen, die nog altoos met hun zondigen twijfel zich tegen het geloof overstellen, of die nog half aan het geloof vasthoudend, in hun heimelijke zonden voortvaren.

Zulk een twijfelaar heeft dan wel geen rust. Hij kent wel oogenblikken, dat het heimwee naar het geloof weer in hem opkomt. Maar satan blaast hem in, dat twijfel o, zoo schoon en zoo oprecht is. Hij geeft hem in het twijfelen lust. De afgedoolde spreekt er dan gaarne over. Hij beredeneert het, en geeft zich zelven nog een schijn van geleerdheid. En hij komt er niet weer uit, zoo hij niet op een gegeven oogenblik zich zelven aangrijpt, klock doottast, en alle eigen wijsheid gevangen geeft in gehoorzaamheid aan de Waarheid Gods.

Weer anders gaat het toe met den heimelijken zondaar. Twijfel kent zulk een stille zondaar niet. Hem is het maar om het genot van zijn zonde te doen. En als hij zijn zonde dan weer genoten heeft, hetzij een zonde van hoogmoed, of een zonde van geldzucht, of een zonde van zinnelijkheid, dan is hij wel ongelukkig, dan knielt hij wel neder om Gods erbarming in te roepen, en zondigt voor korten tijd niet meer. Maar het duurt niet. Als weer de roode lijsterbes glinstert, vliegt hij er weer op af, en zondigt weer, en hij bekeert zich niet hartgrondig tot zijn God.

Toch zult ge, zoo ook gij in zulk een strik zitten mocht, nooit wanhopen, noch ook wanhopen aan een kind dat ge liet hebt, en waarvan ge merkt dat het in zulk een strik gevangen zit.

Alleen maar, het moet met het aarselen uit zijn. Ge moet nu doortasten. Ge moet uw vrijmaking niet verschuiven en niet uitstellen. Op eens moet ge u zelven aangrijpen, inzien dat ge op die wijs verloren gaat. En dan uw God aanroepen, niet alleen om vergeving voor wat ge deedt, maar ook om het *breken van den strik*, waarin ge beklemd zit. En zoo dit u meenens is, zoo ge de roode lijsterbes verfoeit, er niet meer naar omziet, maar ze haat, en uit dien haat tot uw God roept, dan zijt niet gij het, maar dan is het uw God, die er een eind aan maakt. Dan breekt Hij den strik en kunt ge ontkomen.

Dat dan toch die velen die nog vastzitten, 'tzij in den strik van hun twijfel, 't zij in den strik van hun heimelijke zonde, dit woord *van den gebroken strik* op hun ziel mochten laten inwerken. Ze *moeten* op hun zondigen weg gestuit worden. Ze *mogen* op dien weg niet voortgaan. De strik moet gebroken worden, hun ter verlossing en hun God ter eere.

Amsterdam, 16 December 1910.

Aan de Vrije Universiteit promoveerde 9 December Ds. P. A. E. Sillevis Smitt, predikant bij de Gereformeerde Kerk van Amsterdam, cum laude tot Doctor in de Theologie, na de verdediging van een proefschrift handelende over de *Organisatie van de Christelijke Kerk in den Apostolischen tijd*.

Dat deze promotie in bijzondere mate de aandacht trok en het Gebouw voor den Werdenden Stand schier te klein bleek om het publiek te bevatten, valt niet te verwonderen. Reeds op zich zelf was het feit opmerkelijk, dat een Dienaar des Woords, die zeventien jaar geleden de Akademie verliet en wiens pastorale arbeid zeker geen sinecure was, den moed had, om nog doctoraalexamen af te leggen en door het schrijven van een wetenschappelijke studie den doctorstitel te verwerven. En al staat dit feit in de historie niet op zich zelf, — Voetius promoveerde zelfs 25 jaar, nadat hij predikant was geworden — toch blijft het een exceptioneel geval, dat de belangstelling prikkelt. Ditmaal was het echter meer dan nieuwsgierigheid, en sprak uit deze talrijke opkomst ook hartelijke liefde voor den persoon zelf. Dr. Sillevis Smitt heeft door de uitnemende wijze, waarop hij het Woord weet te bedienen, door zijn trouwe toewijding aan de gemeenten, die hij diende, en door zijn sympathiek karakter aller hart gestolen. En al mag het zeker niet goed te keuren wezen, dat het publiek bij een promotie op luidruchtige wijze teekenen van instemming geeft, toch is het ditmaal wel te verontschuldigen, dat een luid applaus weerklonk, toen het besluit van den Senaat werd meegedeeld.

Met de hooge onderscheiding hem geschonken, wenschen wij Dr. Sillevis Smitt van harte geluk. Niet alleen omdat het getuigt van zeldzame wilskracht en doorzettingsvermogen, om bij zoo drukken arbeid zulk een studie te leveren, maar ook omdat zijn proefschrift zelf blijk geeft van groote degelijkheid, van ernstigen wetenschappelijken zin en van rijpheid van oordeel. Gemakkelijk was de taak niet, die hij zich koos, toen hij tot onderwerp van zijn proefschrift nam: de organisatie der eerste Christelijke Kerk. Het gold hier toch niet een bloot historisch onderzoek naar het verleden, maar tegelijk een partijkiezen in den principieelen strijd, die èn over de wording èn over de blijvende beteekenis van de organisatie der Christelijke Kerk gevoerd wordt. Daardoor heeft dit proefschrift voor onze Gereformeerde beginselen, die juist op het punt van de organisatie der Kerk zoo belangrijk afwijken van de andere Christelijke Kerken, zeer groote waarde. Dr. Sillevis Smitt heeft met groote helderheid en duidelijkheid de verschillende meeningen, die thans onder mannen van wetenschap over dit onderwerp heerschen, uiteengezet; hij heeft de onjuistheid van de door hen gevolgde methode en van de resultaten, waartoe ze kwamen, in het licht gesteld; en hij heeft daardoor een krachtige apologie geleverd tegen de beschouwing, alsof de organisatie der Kerk in hare ambten eigenlijk tegen de bedoeling van Christus en de Apostelen inging. Maar aan de andere zijde heeft hij zich toch ook gewacht voor het gevaar, waaraan vroeger Gereformeerde schrijvers niet altoos ontkwamen, om het historisch proces, dat bij deze organisatie plaats vond, te veel uit het oog te verliezen en geen rekening te houden met de exceptioneele toestanden, waarin de eerste Christelijke Kerk verkeerde. Wie deze dissertatie leest, zal dan ook nergens den indruk ontvangen, dat het den schrijver te doen is om een vooropgezet stelsel van kerkrecht aan de Schrift op te dringen; hij onderzoekt de gegevens, die de Schrift biedt, objectief, en waar de historische berichten geen zeker resultaat opleveren, eindigt hij met een eerlijk *non liquet*. Juist daardoor wint deze dissertatie aan waarde en zal ze niet nalaten ook in andersdenkende kringen indruk te maken. Moge de thans verkregen eeretitel Dr. Sillevis Smitt ten spoorslag zijn om met deze studiën voort te gaan.

Het vraagstuk, welke roeping de Kerk van Christus te vervullen heeft tegenover de machtige sociale beweging van onzen tijd, is zeker een der meest ingrijpende en belangrijke. Al ligt toch de hoofdtaak der Christelijke Kerk op *geestelijk* gebied en al zou het een zeer bedenkelijk verschijnsel wezen, wanneer de predikanten, in plaats van hun kracht te zoeken in de verkondiging van het Evangelie, zich op allerlei netelige sociale quaesties gingen toeleggen, toch dient de Kerk van Christus, waar ze midden in het aardsche leven staat, ook een open oog te hebben voor de sociale nooden van het volk, en voorzoover dit op haar weg ligt, zoowel door de onderwijzing uit Gods Woord als door practischen arbeid mede te werken om in deze nooden te voorzien.

Toch spreekt het wel vanzelf, dat het hier vooral aankomt op zeer scherpe onderscheiding tusschen hetgeen de roeping der Kerk in dit opzicht is en wat buiten haar terrein ligt. Afbakening der grenzen is hier in de eerste plaats noodig. En eerst wanneer de grondlijnen hier juist zijn getrokken, kan aan de verdere uitwerking worden gedacht.

Het verheugt ons daarom, dat Dr. R. Slotemaker de Bruine in de serie *Christendom en Maatschappij* een eerste poging waagde, om dit terrein te verkennen. Hij werkte een referaat, vroeger door hem gehouden, nader uit en gaf dit onder den titel: *welke positie de Kerk moet innemen te midden van de sociale beweging van onzen tijd*, in het licht.

Al spreekt het wel vanzelf, dat een dergelijk vlugschrift, in populairen toon geschreven en voor een breederen kring van lezers bestemd, geen wetenschappelijke studie van het vraagstuk bedoelt, toch mag men den schrijver, die door zijn Christelijk-sociale studien reeds een goeden naam verwierf, dankbaar wezen, dat hij het onderwerp aan de orde heeft gesteld en daarbij zooveel goeds ons bood. Met de litteratuur, over dit onderwerp in het buitenland verschenen, is hij goed op de hoogte. Hij weet de stof juist te verdeelen, beschikt over een pakkende manier om de dingen te zeggen en is een handig debater. En bovenal is het hem gelukt, in groote lijnen de verschillende richtingen te teekenen, die hier tegenover elkander staan, en tot een conclusie te komen, die grootendeels ook onze instemming heeft.

De breedste plaats gunt hij daarbij aan de principieele vraag, of de Kerk een roeping heeft tegenover de sociale quaestie, en hoe de Kerk deze roeping heeft te vervullen.

Beslist bestrijdt hij de meening van hen, die aan de Kerk zulk een roeping ontzeggen, omdat ze eenerzijds meenen, dat het Evangelie alleen het intiem geestelijk leven van den mensch raakt, zijn verhouding tot God, en anderzijds omdat ze in de sociale quaestie alleen een zuiver economisch vraagstuk zien, dat met de geestelijke belangen niets te maken heeft. Volkomen terecht toont Dr. Slotemaker de Bruine aan, hoe onjuist deze beide opvattingen zijn. De rijke beteekenis van Gods Woord ook voor dit aardsche leven wordt door hem op uitnemende wijze uiteengezet. En even afdoende is zijn betoog, dat de sociale quaestie niet alleen een economisch vraagstuk is, maar met allerlei geestelijke factoren saamhangt. Dat de Kerk daarom tegenover de sociale beweging een roeping heeft, wordt terecht met klem van redenen door hem betoogd. En het heeft onze hartelijke sympathie, dat hij daarbij ook nadruk legt op de *organisatie der Kerk*, die door haar prediking, door haar catechisatie, door haar armenzorg enz. voor het sociale leven van zoo groote beteekenis kan wezen.

Maar aan de andere zijde waarschuwt Dr. Slotemaker de Bruine toch evenzeer tegen een *overschatting* van de beteekenis der Kerk, wanneer men in haar de eenige organisatie wil zien van het gansche Christelijke leven, en daarom aan haar als instituut de taak wil opdragen om als leidsvrouw voor heel de Christelijk-sociale actie op te treden. Zoo wil Rome het, zegt hij, maar zoo wil het Protestantisme het niet. Rome gaat van de op zichzelf juiste gedachte uit, dat heel het leven van den mensch aan God moet toegewijd zijn en naar Zijn heiligen wil moet geregeerd worden. Vandaar dat op elk terrein des levens de mensch te rekenen heeft met het licht, dat God de Heere in Zijn Woord ons schonk. Maar, zoo voegt Rome er aan toe, en daar ligt haar fout, naast dat Woord heeft God de Kerk geplaatst om door middel van haar ambtsdragers de beginselen van dat Woord voor elk gebied des levens niet alleen uit te leggen en vast te stellen, maar ook de toepassing te geven, die uit die beginselen volgt. Elk geloovige heeft aan die leiding der Kerk zich te onderwerpen, en van een eigen en zelfstandig onderzoek van het Woord Gods kan daarom geen sprake wezen. Dit beginsel past Rome nu ook op sociaal gebied toe; ze leert volkomen consequent, dat de Paus als de door God gestelde leeraar de sociale beginselen uit Gods Woord heeft vast te stellen, gelijk de Paus dan ook meermalen in verschillende Encyclieken heeft gedaan. En ze wil, dat elke Christelijk-sociale actie naar deze regelen zich zal richten en aan de kerkelijke ambtsdragers zich onderwerpen zal.

Natuurlijk geldt de eisch van onderworpenheid aan de leiding der kerk ook op elk sociaal gebied. De meest kundige socioloog of oeconoom zal eigen inzicht niet vertrouwen; de bisschop zal, ook zoo hij geen oeconoom of socioloog is, zijn inzicht omtrent beginselen en tactiek eenzijdig opleggen mogen. Dat dit inderdaad niet enkel voor eenvoudige en weinig ontwikkelde leiders geldt, die immers gaarne voorlichting begeeren moeten en voor wie elk deze onmisbaar keurt; dat dit inderdaad geldt voor allen, is dezer dagen opnieuw duidelijk gebleken in de kwestie met *Le Sillon* in Frankrijk. Deze sociale vereeniging werkte aanvankelijk onder de blijkbare goedkeuring der kerk, en het gelukte haar vooral in den kring van jeugdige ongeloovigen weder belieling te wekken voor de christelijke taak. Thans is zij door den paus veroordeeld, Waarom? Omdat zij in sociologisch-oeconomisch opzicht afwijkt van hetgeen deze noodzakelijk acht en omdat zij het begrip „christelijk" heeft verwijd, totdat het nauwlijks inhoud overhield.

Juist hier nu ligt de principieele tegenstelling tusschen ons en Rome:

Maar even natuurlijk en onvermijdelijk is, dat het Protestantisme zich hier door een breede kloof van het Romanisme voelt gescheiden. Met de wederontdekking van het zuivere Evangelie in de Reformatie is ook het algemeene priesterschap der gelooven weder ontdekt. Een onderscheiding tusschen „priesters" en „leeken" kennen wij niet; een bepaalden stand, waarin de sommigen plaatst en waardoor Hij dan al de overigen leidt, kennen wij dus evenmin; van de gedachte, dat een predikant „verheven moet blijven boven leeken-vereenigingen" huiveren wij. Maar het Roomsche stelsel is zóó goed en natuluitend, dat met dit eene dan ook alles valt.

Wij willen ook in ons sociale leven wandelen bij het licht van God; wij gelooven, daar zoo min als ergens elders de stralen van Zijn openbaring te kunnen ontberen; maar wij gelooven niet aan een instituut van kerk of priesterschap, waaraan de vertolking van het Woord en de bewaring daarvan zou zijn toevertrouwd geworden. Alle geloovigen staan persoonlijk en rechtstreeks voor God. En deze gelooviger vormen telkens onderling allerlei kringen — van kerk en staat en maatschappij en gezin — die elk een eigen roeping hebben voor God, maar ieder voor die eigen roeping zelfstandig en alle geordend naast elkaar. Niet de kerk als de eenige zelfstandige, aan wie alle andere kringen ondergeordend zouden zijn.

Misschien had hier iets scherper onderscheiden kunnen worden. Voor zoover het Woord Gods de beginselen aangeeft voor ons geloof en ons zedelijk leven heeft de geïnstitueerde Kerk zeker den plicht deze uit Gods Woord af te leiden en in haar Belijdenis uit te spreken, ook al blijft het gezag dezer belijdenis altoos onderworpen aan Gods Woord. Maar wel staan we hierin beslist tegenover Rome, dat de Kerk als instituut geen roeping van God ontvangen heeft, om de beginselen uit Gods Woord af te leiden en toe te passen op allerlei terreinen, die met het leven der Kerk in eigenlijken zin niets te maken hebben, zooals politiek, wetenschap, de sociale actie enz. Van sociale encyclieken door de Kerk te geven, willen we daarom niets weten. De Kerk als instituut heeft het Woord en de Sacramenten te bedienen, maar geen uitspraken te doen over vakorganisatie, werkstaking, gedwongen winkelsluiting, achturigen werkdag enz.

Het is zeker niet overbodig, dat Dr. Slotemaker de Bruine op dit principieel geschil tusschen Rome en ons wijst, omdat het gevaar metterdaad niet denkbeeldig is, dat deze roomsche denkbeelden ook onder ons post zullen vatten. Er is een sterke neiging in onzen tijd om de Kerk op politiek en sociaal gebied een soort leidende rol te laten spelen. Zelfs verluidt, dat sommigen al ijveren voor predikanten als geestelijke adviseurs bij werkliedenvereenigingen; dat men predikantenconferenties wil, om de sociale quaestie op te lossen; ja, dat men door de Kerken zelfs een professoraat in de sociologie zou willen laten oprichten. Het is dus wel noodig, dat hier de wacht bij het beginsel betrokken wordt.

Want wel is het juist, dat Gods Woord ook voor de sociale vraagstukken belangrijke beginselen geeft, maar Gods Woord doet dit evenzeer voor Staat, maatschappij, kunst, wetenschap, school, gezin enz. Ware het dus metterdaad de roeping der Kerk als instituut om deze beginselen uit Gods Woord af te leiden, vast te stellen en toe te passen, dan moet de Kerk dat niet alleen voor de sociale actie, maar voor al deze terreinen doen. Zoo heeft Rome het gewild en in de Middeleeuwen heeft ze deze alles beheerschende positie ook metterdaad veroverd. Maar het protestantisme heeft radicaal en finaal met die opvatting gebroken. Wie dezen weg toch weer op wil, verloochent zijn protestantsch beginsel en keert naar Rome terug. Een afdwaling die daarom te bedenkelijker is, omdat deze zoogenaamde heerschappij der *Kerk* in den grond niet anders is dan de heerschappij der *ambtsdragers*. Men zou de pauselijke hierarchie verwerpen, maar om daarvoor in de plaats te krijgen de dominocratie.

Zijn we daarom voor deze principieele uiteenzetting Dr. Slotemaker de Bruine dankbaar, ook de practische wenken, die hij aan 't slot geeft, verdienen de aandacht. Hier en daar moge critiek te oefenen zijn, met name op wat hij zegt over de plaatsverhuring in de Kerk, die hij uit sociaal oogpunt aanbeveelt, en die wij afkeuren, maar daarnaast staat veel wat onze hartelijke sympathie heeft. Zoo met name wat hij zegt over de gevaren aan sociale preeken verbonden.

Sociale prediking, die iets beduiden zal, moet precies zijn. Een algemeene en niet al te heldere toespeling, die veel meer vermoeden laat dan zij zegt, maakt toch eigenlijk ongeduldig. Laat men duidelijk wezen of zwijgen, maar niet zich verliezen in gewichtige geheimzinnigheden, die geen hou vast bieden!

Zeer juist. Doch nu komen de bezwaren. Een prediking, die precies is over sociale vragen, zou dus partij moeten kiezen in allerlei relatieve kwesties. En dat mag zij niet; niet wijl zij niet mag partij-kiezen, doch wijl de kansel de plaats niet is voor relatieve dingen. Wij staan, staande voor Gods aangezicht, in de wereld der absolute dingen. Dingen, die vatbaar zijn voor debat, behooren niet thuis op den kansel, waar getuigd moet worden van hetgeen God ons heeft gegeven. Zoo zal dit de zware taak der predikers zijn, om in de voorkomende vragen helder te scheiden tusschen de eeuwige dingen daarin en de tijdelijke, vergankelijke toepassingen. Dan moeten de laatste blijven rusten en de eerste moeten worden geboodschapt principieel, toch niet onpractisch; verheven, toch niet zwevend boven den grond.

Dat is de éene moeilijkheid.

En de andere is deze. Behandeling van speciale vragen wordt allicht ongeestelijk. Wij kiezen een voorbeeld. Een prediking over „Geef ons heden ons dagelijksch brood" zal bij uitnemendheid sociaal moeten zijn: er mag dus ook voor het brood gebeden worden — ook ons aardsche leven is onderhouden door God en moet dus gewijd zijn aan Hem — het geldt het noodige, niet het overtollige — het geldt niet het mijne alleen, maar het onze. De „punten" vermenigvuldigen zich. Doch voor de verkrijging van een voldoend loon voor dit dagelijksch brood is ook de vakorganisatie een middel. Moet nu ook gepreekt worden over de vraag, of wie bidt tevens middelen aanwenden mag? Natuurlijk! En over de kwestie dat de mannen zich dus bij een vakorganisatie aansluiten moeten? Wij zouden er niet aan denken! Waarom niet? Omdat wij dit niet gelooven, of het niet durven zeggen? Neen, maar omdat wij in onze kerken deze dingen zouden hooren als iets ongeestelijks, dat wij daar niet hooren willen. Het klinkt, het past in de omgeving niet. Over de juiste grens zal wellicht verschil zijn, maar dat hier het gevaar van ongeestelijke prediking dreigt, zal niemand ontkennen. En het is dus te doen om zulk een scherp geestelijk onderscheidingsvermogen, dat wij geen banaliteiten geven en ook niet het Evangelie houden buiten het leven.

Dat is de tweede moeilijkheid, als de kerk door de prediking de positie wèl innemen zal in het sociale leven, die zij naar haar roeping innemen moet.

Al is dit citaat wat lang, het mocht niet afgebroken om het hoog belang der zaak, waarom het hier gaat. Want wat Dr. Slotemaker de Bruine hier opmerkt, is volkomen juist. De prediker heeft het Woord Gods te brengen ook met het oog op de nooden van onzen tijd en hij heeft daarbij den eisch van Gods Woord zoowel aan de *armen* als aan de *rijken* te doen hooren. Maar er is zeker een fijn tactgevoel noodig, om hier het relatieve van het absolute, het ongeestelijke van het geestelijke element te onderscheiden. En de kansel mag nooit misbruikt worden om het persoonlijk gevoelen van den prediker over allerlei sociale vraagstukken met zeker gezag aan de gemeente op te leggen.

Dr. Slotemaker de Bruine dringt er ten slotte op aan, dat bij de opleiding der predikanten meer rekening zal gehouden worden met deze taak en daartoe vooral een plaats zal worden gegund aan de *sociale ethiek*. Een wensch, waarmede we ons van harte vereenigen, mits deze sociale ethiek maar altoos *ethiek* blijve en niet in oeconomie verloope. Theologie en Rechtswetenschap behooren gescheiden te blijven. Alleen zij ons de opmerking veroorloofd, dat de schrijver zich vergist, wanneer hij denkt, dat aan de Vrije Universiteit dit studievak niet zou onderwezen worden. Prof. Geesink heeft over dit vak een uitvoerig dictaat gegeven. Al is dit misverstand niet de schuld van den schrijver, die de gevraagde inlichting te laat ontving, toch doet het ons genoegen te kunnen meedeelen, dat aan de Vrije Universiteit aan zijn wensch wordt voldaan.

Dat we metterdaad niet overdreven, toen we eenigen tijd geleden schreven, dat de Hoogleeraren van de openbare Universiteiten den medischen studenten als plicht voorschrijven om in gevallen van levensgevaar roomsche kinderen te doopen, moge blijken uit het volgende citaat, dat ontleend is aan Prof. Treub's Leerboek der Verloskunde, 3e druk, blz. 332:

Wanneer de ouders van het kind katholiek zijn en de geneesheer met reden vreest dat het